

«Глас Црногорца» службени орган Краљевине Црне Горе, издаван у Нишу код Париза, према службеној потреби. — Преплатата, на шест мјесеци, износи: три франка за француску, шест франка за ове друге земље. — Адреса: Journal officiel du Monténégro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France).

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DU MONTÉNÉGRIN

Journal officiel du Royaume de Monténégro

paraissant actuellement à Neuilly-sur-Seine (France)

НЕЋИ код Париза, 24. априла 1918.

NEUILLY-sur-SEINE, le 7 Mai 1918

La Voix du Monténégro (Glasce Tsernogorts) paraît suivant les exigences du service. — On s'abonne au Journal officiel du Monténégro, à Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France).

Prix de l'abonnement pour six mois: Pour la France: 3 fr. Pour l'Étranger: 6 fr.

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

— Његово Величанство Краљ Господар отпутовао је у суботу, 21. априла (4. маја), у Рим да походи Краљевску Италијанску Породицу. Са Његовим Величанством налази се Њ. Кр. В. Књагиња Вјера.

— Приликом рођен-дана Њена Величанства Краљице Милене, 22. априла (5. маја), Краљевска Влада је, у име своје и чиновништва, упутила честитку Њеном Величанству у По. У своме одговору на честитку, Њено Величанство Краљица је топлим ријечима благодолно изразила захвалност члановима Кр. Владе и чиновништву.

— Приликом свијетлих ускршњих празника и Бурђева дана, Крснога имена нашег узвишеног Владарског Дома, Краљевска Влада је, у име своје и чиновништва, упутила честитку Његову Величанству Краљу Господару. У своме одговору на честитку, Њ. Величанство Краљ је топлим ријечима благодолно изразио захвалност члановима Кр. Владе и чиновништву.

— Његова Екселенција Господин барон Романо Авецана, Извапреди Посланик и Опунмоћени Министар Италије код Његова Величанства Краља Господара, премјештен је у Атину; на његово мјесто постављен је Његова Екселенција Господин Маркиз од Монтаљари, пређашњи Извапреди Посланик и Опунмоћени Министар Краљевине Италије у Републици Чиле.

ВИЈЕСТИ И НОВОСТИ

Свијетли празници. Свијема нашим читаоцима, расијаним данас широм свијета, далеко данас удаљенима од драге наше отаџбине, поздрављамо свијетле Ускршње празнике и Бурђева дан. На данашњи дан више но игда лете све наше и њихове мисли ка онима који се на дому моле Богу да сваке дан ослобођена, као и онима који у тужним заробљеничким логорима чекају дан свога повратка. Догађаји се брзо развијају, и сваки дан може доијети изненађења која су у стању убрзати рјешење. Све силе су тако пренапрегнуте да оваково запето стање не може дуго више издржати. С тврдим удањем у праведну нашу ствар и у коначан њен триумф, у који нас увјеравају сви којима је повјерена судбина народа, вјерујемо, да ће нам, исто онако као што је послјетке тешке зиме огрануло прољеће, синути и једна боља свијетлија будућност. То нам казује историја свих потиштених, то нам казује наше осјећање правде, то нам казује и данашњи свијетли празник Христових мука и његова ускрса. У то име поздрављамо свима данашњи празник поздравом: **Христос воскрес!**

Посланик Краљевине Италије. Приликом одступања досадашњег опунмоћенога министра Краљевине Италије при нашем Двору, г. ба-

рона Романо-Авецана, који је ових дана премјештен, не можемо пропустити прилику а да не изразио жаљење за његовим одласком; г. барон Романо-Авецана заступао је Италију у најтежим временима које је наша отаџбина преживјела, и за све то вријеме његово држање, иако према службеним круговима тако и према свијема с којима је год долазило у додир, било је не само потпуно исправно, него је у његову опхођењу било толико наклоности, да је Црну Гору задужно великом захвалношћу. Његову сљедбенику, новоме посланику Краљевине Италије, г. Маркизу де Монтаљари, угледном дипломату, који је досад своју отаџбину заступао на веома важним положајима, најбоље што можемо, при ступању му у дужност, пожелити, јесте то, да постигне онолико исто симпатија и успјеха као што је то умно његов претходник.

Руска добровољачка легија. Предједник Републике издао је декрет којим се одобрава да, за вријеме рата, руски поданици, добровољци, образују легију од четири батаљона. Тај декрет је образложен овако:

Француска Влада договорио са Савезничком Италијом да се у њој створе две легије руских поданика, које су се издвојиле од централних снага, и које су привремено, док се не створе нове легије, према томе, она има право да оласти руске држављане који живе у њеној територији, да се боре у војсци Савезничкој.

Потребно је груписати те добровољце у регуларне борбене јединице, придодати их војскама регуларно организованом и ставити их под војну команду која је законом установљена и призната. Закон од 25. децембра 1912. и од 15. априла 1914. допуштају такав поступак, а тиме да те војне јединице буду придодате војној сили француској. Према одредбама тих закона, ако руски добровољци буду организовани у јединице, ако буду сачињавали саставни дио француске војне снаге и ако буду подвргнути француској дисциплини и ратним законима, њихово правно стање биће строго утврђено и одговараће свима захтјевима како унутрашњег тако и међународног права.

У вези са горњим, напомињемо да је на француском фронту било досад преко двадесет хиљада руских бораца који су се, у прољеће 1917., јуначки показали у борби код Курен-а, гдје су постигли сјајан успјех. Многи од тих војника отровали су се бољшевишком, лажном науком коју им потајно дотуриваху дефетисте. Запесени, заведени, залуђени војници преварише се, рекоше да неће да се боре против Њемачке јер «Њемци су пријатељи руским мушкима и само о њихову добру мисле». (Ево види се данас, какво је то пријатељство ъемачко према Словенству!) Бајашне пушке и рекоше да хоће да иду кућама јер ондје се «дјеле земље народу». Четири батаљона са својим дивизијским генералом *Лохвицким* не дадоше се преварити лажним чивуцско-социјалистичким интригама швајцарских набојница школе Ленинове и Троцкове, по часно и поштено одржаше вјеру оној ствари. Како се чује, ни један од оних који на прима носе Орден Светога Ђорђија нијесу погазили заклетву и оставили оружје.

Удружење руских родољуба. Union des Patriotes Russes, Amis de l'Entente. Циљ овог удружења, које се недавно конституисало у Паризу, јесте:

да брани руске интересе у Савезничким земљама; да обавјештује јавно миље о томе да се руска анархија развија

противу воље образованог руског свијета и против честитих елемената руског народа. Вишњици рускога слома јесу они који и данас потајно чине издјетство у Савезничким земљама; да брани моралне и материјалне интересе Савезника; да међусобно потпомаже своје снагове; да сједињује поједине снаге у сврху сложнаго рада и да о свему што се тиче Русије даје истинска обавјештења. — Удружење ће, у ту сврху, одржавати везе са Савезничким владама, са јавним мињем, и путем штампе, обавјештавати своје становниште према догађајима у Русији и њи свакоме на руку у свему што се тиче Русије.

Чланови удружења су: почасни, оснивачи, редовни и сарадници. Странци, како установе тако и појединци, могу бити почасни чланови или сарадници, са саветујућим правом гласа. Управу друштва сачињава Одбор од 6 до 12 чланова. Појединца обавјештења даје Le journal *Le Problème Russe*, Paris, rue de la Grange-Batelière, 12.

Први списак чланова доноси преко стотину најјединицијих имена велике руске колоније у Француској, — из кругова дипломатског, војног и цивилног свијета. Предсједник удружења је руски генерал В. Ж. Гурко, сачињеница војсковође руског. Међу члановима-сарадницима заступљена је и црногорска колонија у Паризу.

— Ито Удружење руских родољуба организовало се је у Ници, на састанку који је 30. априла одржан под предједничством г. Попова, двојеког шамбелана и маршала руског црмства. На састанку, на коме је у великом броју присуствовала тамошња руска колонија, поздрављен је и одобрен програм удружења, које ће свима својим силама радити на успостављању Русије изједокушне силе и суверене. Послани су поздравити телеграми предједнику Удружења у Паризу, г. генералу Гурку и предједнику Француске Владе г. Клемансоу.

Њемачки губици. Чувен ъемачки књижевник војне струке, Карло Блајбтрај објавио је у једном ъемачком часопису студију о огромним губицима које је досад имала Њемачка; бројеви су прештампани у једном швајцарском листу, олакше су преузети и у француске листове. Писац каже:

До 1. јануара 1918. изгубили су Њемци на западном фронту 2.650.000 војника, а на источном фронту 1.600.000 (у губитке на источном фронту није урачуњено колико су изгубили Бугари, Аустројанци и Турци.) Што се тиче саме Њемачке, она је, дакле, изгубила свега 4.250.000 људи. Ако уз то додато још и огромне губитке које је имала за ових 6—7 недеља најновије безуспјешне офанзиве на западном фронту (говори се о 350.000) то излази да је Њемачку рат коштао досад до близу пет милиона најбоље снаге народне...

Ратни трошкови. У часопису Le Parlement et Opinion написао је бивши министар Ренар расправу о досадашњим издацима свих зарађених држава. Према његову рачуну, издале су поједине државе до 1. јануара 1918. (не урачунавајући, дакле, у ту своту огромни енглески буџет од 74 милијарде који је недавно одобрен у енглеском парламенту) ове своте:

Савезници:	милијарди
Русија	120
Енглеска	105
Француска	92
Италија	29
Сједињене Амер. Државе	24
Мале државе	15
(фрапака 385.000.000.000)	

Непријатељи:	милијарди
Њемачка	126
Аустроугарска	78
Турска и Бугарска	11
(фрапака 215.000.000.000)	

Свега је дакле човјечанство издало за 40 мјесеци ратовања готових пара у неизмјерној своти од 600 милијарди. — Према томе рачуну, просјечно је свакој дана утрошено 750 милиона франака.

ИЗ СТРАНЕ ШТАМПЕ

У вези са вијешћу о организацији руских родољуба који су кренули да спасу и очувају углед и част отаџбине, ваља нам истакнути и рад једне велике Рускиње, одушевљене патриотке, која се потпуно посветила том узвишеном послу да пером и ријечју докаже да је Русија само тренутно малаксала. Та племенита Рускиња је госпођа **Олга Новикова**, ићи јуначкога официра руског који је свој живот положио за величину Русије и за слободу балканских народа (погио је у руско-турском рату 1877.-78.). Главна идеја коју она овако рјечито брани у многобројним чланцима најугледнијих енглеских листова (Morning Post, Pall Mall Gazette, The Globe) који јој редовно отварају своје рубрике, јесте ово: велику масу рускога народа сачињава најплеменитији, најдоброћуднији и најпобожнији народ на свијету. Изајници и ъемачки плаћеници усјелили су, и то само најневаљалијим средствима, да тренутно заведу тај добродушни народ.

Поред огромне шпијунске коју су Њемци током година као мрежу организовали кроз сву Русију, и која је ухватила и војеку, — списатељка наводи, као два најодвратнија средства: пуштање злочинаца из тавнице и отварање механа у којима се народу продаје ракција. Та два средства су, пошто је шпијунска своју дужност обавила, највише допринијела данашњој руској деморализацији. — «Али још постоји једна друга Русија, руска интелигенција и руски официри. Они данас представљају Русију, њену историју, њене дичне традиције и патриотизам. Јесте ли чули за оних 75 руских официра који, напуштени од својих војника, сами узеше пушке и одупријеше се осам пута јачој сили ъемачкој, и сви до једног изгубише, бранећи повјерену им позицију». — Она, пак, ствар у коју племенита Рускиња највише вјерује, и која ће издјечити руску душу, јесте вјера, црква и православље. Вјерени елемент, који иде до мистичности, јесте главни елемент руске душе. Вјера, црква и православље су и досада више пута у историји спасле Русију од пропасти, па ће и сада. Њено је убјеђење да ће Русија из овог слома изићи препорођена, силнија и снажнија но што је била. Читати чланке Олге Новикове јесте утјеха свакој словенској души, тим прије, што њена жеља јесте и наша жеља, и што, њена вјера у велику будућност Русије јесте и наша вјера.

У угледном енглеском часопису *The Near East* («Блиски Исток») који веома пажљиво прати све догађаје који се тичу Балкана, изишао је, у 353. броју од 8. фебруара о. г., чланак, који због нагомиланог материјала, тек у данашњем броју доносимо. Чланак је написао познати пријатељ Црне Горе професор г. К. Д. Макелар.

Будућност Црне Горе, писмо уреднику часописа *The Near East*.

Господине,
— 18. септембра (1. октобра) 1917. потписали су Црногорци, који се данас налазе у Паризу, једну изјаву, управљену противу познатог Крфског Пакта, у коме никаква удјела немају ни они ни њихова Влада ни њихов Владар, и дигли су онтар протест тв. «Црногорског Одбора за Народно Уједињење», који ни у ком погледу не репрезентује народ цр-

ногорски. Из њихова протеста изилази ово:

... Ми с гнушањем осуђујемо неполитички, непатриотски и по опште народне интересе штетни рад «Црногорског Одбора за Народно Уједињење» чији су чланови, раскинувши сваку везу са Црном Гором, — и поред тога, што је она, преко својих садашњих представника показала најбољу вољу за братски споразум у ствари рјешава нашег националног питања, — *тијем самим лишили себе права да подигну свој глас у име Црне Горе и црногорског народа*....

Народ у Црној Гори нема свога гласа, као што га немају ни оне хиљаде црногорца, заробљених у непријатељској земљи.

Кад држава буде рестаурирана и кад земљи буде повраћен њен народ и династија, и кад се опет подигне из големе бијеле, тада ће народ црногорски сам себи одредити своју судбу као суверена и независна држава, исто као и све сусједне јој државе.

Црногорски Краљ за свих 58 година своје знамените владавине никад ни за часак није прекинуо проповједати идеју јединства свих Срба; ту идеју он проповједаете и данас. Својим јесеним дјелима он је ту идеју хтио да улије своме народу исто ка и цијелом Српству. Али он никада није хтио тијем рећи да Црна Гора треба да напусти своју тешком муком извојевану и још тежом муком очувану независност. Краљ и Краљица су савремени Црногорци, чврсто везани са својим народом; обоје су из најодличнијих домаћих породица и имају неразумљиво право на своју земљу.

О својој рођендану, 25. септембра, Краљ је јасно дао параза својој политици и својим осјећајима, пред великим бројем Црногораца који су били дошли да га поздраве. Ево Краљевих ријечи:

...«Можда сте чули, можда сте осјетили нечије гласове сипетака или јесених отпадника, који муте здраве мисли слоге, љубави, братства, заједничких нада и вјере у наше право. Неће ми доијети користи смутње. Неће успјети да посију сјеме раздора и да науде својој отаџбини. Није Црна Гора лична лична својина. Није ту по срједи само Моје право, већ Моја дужност да браним што Ми је повјерио народ. Црна Гора је својина једног витешког народа, који се је достојно борио за најјавнијешње идеје. Тај народ не допушта да се са њом ма ко игра или да је ко употребљује као средство за трговину. Она је вагда само народна, српска, југословенска. Она иде само тијем путем, на којем је ставила на челу Мене и Мој Дом зато што смо са њом, и у њој, и Ја и сви Моји претци тако живјели, тако радили, мислили и осјећали. Она се је са мном заједно — јер Ја сам њен и народни — стално држала тога права, који је једини у стању да нас доведе до остварења наше завјетне мисли: народног јединства. Нема овога ни без, ни против Црне Горе. Ја сам за све пријеме Моје дуге владавине чинио само оно, што је народ хтио, што је њему било по вољи, што је читавоме Српству било у прилог»....

Ваш дописник вели да је Црногорац, Апостолна приврженост Краљу Николи и Домовини, нарочито у ратно вријеме, јесте најчистије дужност сваког Црногорца. Ни ми Енглез не љубимо сваку своју владу подједнако, али ми стављамо свога Краља и Домовину изнад свега. Црногорци јесу Срби, али нијесу Србијанци, јер тај назив припадлежи само онима који су из Краљевине Србије. *Ваш дописник*, као Црногорац, може се носити сјајним наслеђством. Ја, као странац који познајем свој народ и земљу, не могу да цјерујем да он, ако у њега бије право црногорско срце, није у стању одбити од себе своје лично расположење (као што то сви морамо чинити) и дивид свега осталог ставити, као прву дужност, *обновљене своје домовине, своје државности и свога народа*. У вријеме мира, он може заступати своје гледиште. Ако некад буде великога царства на Балканима *ваши дописник* не увиђа да ће и цијелна бити у толико снажнотија уколико њени светини дјелови буду снажни, и да ће то бити тек у оном згодном часу, кад ти дјелови по својој сво-

бодној вољи и суду уђу у састав великог државног савеза? Много и много времена прије но се *ваш сарадник* и родно, Краљ Никола је владао, — владар који је међу свијема владарима европским најизразитија личност и најискуснији државник, те према томе, нико боље по он не познаје потребе своје земље. Само данашњи «критичари», они не признају велико дјело његово које је мудро и постепено извео, водећи свој народ од примитивне прошлости к савременом начину живота, без да је у том послу нагло прекидао старе обичаје и установе. Тад ће народ сам, кад се држава успостави, дати изрза својој вољи и својој судби. *Зар ваш дописник* заборавља да је Црна Гора наш савезник у овом рату и да смо ми својом *чашику обавезани* вратити јој династију и народ.

Чему, дакле, изазивати неслогу и злу вољу међу оне који су браћа! *Ваш дописник* говори ли у корист оног народа који је остао у Црној Гори, или говори о оним хиљадама заробљеника који се злопате данас у рукама непријатељским, а који такођер немају свога гласа? Не, не говори. Говори ли можда о добровољцима који се под црногорском заставом боре у данашњем рату? И пошто се други неки не хтједоше борити под њомом другом заставом до црногорском, то су многи од њих изгубили своју слободу. Ти су људи родом из Баната, Хрватске, Славоније, Босне, Херцеговине и Боке которске. Говори ли он за оне синове црногорске који себе жртвоваше и који данас леже под земљом својих протаца око Тарабона и Бардањолта, који дадоше своје животе да би Црна Гора могла живјети?... Не, не, он не говори за њих; ја знам јер сам то од многих чуо... Зна ли *ваш дописник* ону ријеч нашега Краља његову Краљу:... «Подносим Вашем Величанству моје најбоље и најискреније жеље за срећу и здравље; Ја се надам да ће коначан триумф над нашим непријатељима — у тај триумф не сумњам — у брзо стигли, и да ће он народу Вашем Величанства доијети по правке свега онога што је народ претрпио и да ће га обезбједити у будуће од таквих пакла».

Преданом су шема Црногораца који се боре у Црној и у другим војскама, писма, пуна одности Краљу и Домовини. Нико није од потребе да говори у име њихово, јер они и сами говоре у своје име. Душа Црне Горе, уколико ми је она позната, није онаква, каква би *ваш дописник* хтио да је. Доћи ће дан кад ће се и он вратити у свој завичај, и онда — онда ће и он бити срећан. *То је моје тврдо убједјење.*

СЛОБОДНА ГОВОРНИЦА TRIBUNE LIBRE ПРАВДА ПОБЈЕЂУЈЕ! — Допис из Америке —

Црногорска Колонија у Детроит-Мичигану, у Сјеверној Америци, прекинула је у потоње вријеме једну јавну аферу из које је изишла свијетла образа, ма да су непријатељи Црне Горе покушали да је пред америчком јавношћу компромутију.

Ево у чему је ствар: Кампања, коју је злогласна банда А. Радовића из Женеве и Париза повела противу Црне Горе, пренесена је, на жалост, и међу нас у Америци. Најамични Андрије најамника, Милош Ивановић и Ђуро Вукмировић, лађају се свих могућих на и нечасних средстава, само да изведу смутњу међу овомошњим Црногорцима.

Колонија у Детроиту, (броји до стотину Црногораца), окупила око «Црногорског Гласника», свјесна своје патриотске дужности према Отаџбини, није се дала обманути и завести лажима Радовићевих изасланика и одупрала се њихову врбовану за војску којој је ставља у задатак, не да се остало браћом савезничком војује противу Аустро-турко-бугара, већ којој је циљ да, као комите, унадиу у Црну Гору и да је окупирају. (Они да ослобађају Црну Гору!) Изасланици су се толико заборавили да су се представили као законити *одромобентички црногор-*

ских власти. Кад им свјесни Црногорци заекане да покажу своја пуномоћја да се види ко их шаље, они се побркахе и пађоше у невољу. Јавно бише извиждањни, нападнути и избјигени, и затим се разбежаше куд који. Црногорци, пак, за неколико врућих ђупака, испалењених по ушима Радовићевих изасланика, платише по 15 долара глобе.

«Изасланици» су се на сличан начин провели и у другим америчким варошима, те, видећи да неће успјети у свом издајничком раду, прибјегоше својим новим господарима у Вашингтону и од србијанске легације добише некакав «документ», који их овлашћује да рекрутују војску. Тај «документ», потпомогнут званичном препоруком једне легације, био је довољан да Ивановић и Вукмировић извршише код власти у Индианополису да њихови противници буду затворени. Америчке власти нијесу одмах могле ући у траг свима сипетакима нити провидјети праве узроке, те су повјеровале том «документу» у коме се поштели Црногорци онтужују као рушници реда и — као «германофили». (Зар, дакле, сви ми амерички Црногорци, колико нас год има, сви смо германофили!).

Имена оних највиђенијих Црногораца који су стављени у затвор, и међу којима се налазе сви чланови Управе «Црногорског Гласника» са уредником, ово су: Криву М. Пејовић, издавач «Црногорског Гласника», Мирко Митровић, директор «Цр. Гласника», Илија Павлићевић, благајник «Цр. Гласника», Илија Мартиновић, Шпиро Павловић, секретари «Цр. Гласника», Ђуро Чичарић, Раде Јарић, П. Кривокапић, Јован Мушиковић, С. Копривица, Ђуро Савић, Ристо Никчевић, Јован Милановић, Радован Пешћ, Милета Видаковић, Томо Малишић. — Противници су мислили, (али су се грдно преварили) да ће тијем уништити и њих омиљени лист Црногорски Гласник. Напао се је одушевљени црногорски омладинца, који је прихватио наш барјак; то је Никола Ваћеновић, коме је данас тек 27 година, бивши поштањски чиновник у Црној Гори. Кад су његова браћа, чланови у управи листа, били позавтарани, он се одмах заузео и наставно издавање листа.

Јавно расправу пред судом отпочела је 2. марта.

Два дана расправе била су довољна да приведом суду слободне и правде америчке вољке да су свих 14 Црногораца били оптужени на правди Бога: *суд их је једногласно изјавио за невинне те су смјестили они ослобођени*. Ова афера начинила је сензацију у америчкој витамини те су многи политички агентови доијели опширни извештаје.

Правда је побједила. Плаћена банда издајника своје Отаџбине имала је узасе: провокацију и новац; а поштење и вјерни синови Црне Горе имали су: Бога и правду, и тако су и побједили. Клеветници су изобличени и убрао ће дочекати дан када ће јавно бити жигосани, као издајници своје рођене земље. Поздрављамо достојне и вјерне синове Црне Горе, које ни новац ни лажна обећања не могуће ни за часак завести да, у даљини и туђини, забораве свети аманет своје отаџбине: образ, име и слободу.

Његовој Екселенцији*) ГОСПОДИНУ ГАСТОНУ ДУМЕРГУ Сенатору и бившем Министру Предсједнику ПАРИЗ

Господине Предсједниче, Стратни овај рат, у ком се похлепна тевтошка чекња за освајањем и потчињавањем сукобила са силним отпором моћних Савезника за одбрању слободе и равноправности, нема сумње, разорно је, а можда је и за навјек уиропастно, срећу и будућност многих мањих народа, пазић пред јачом силом, у борби за своју чест, слободу и независност, као прве новине жртве, чија се крви још и данас лупи по скоро опустошеним крајевима тих несрећних мученика.

Мјеста, гдје је негда владала релативна срета и задовољење данас су мјеста очајања и несреће, кроз која се само чује бахач чинаме и звекет мача освојачеца, номијетани са једвањем невиних жена и дјеце које умру на мукама. Јуначке мисли, које некада носило браћашу

част и имање свога народа, или су коначно сатрвене ураганом ђаволске силе, или, служећи јој као бесирвно робље, сатиру своју пошљедњу снагу по присилним радовима, или пак очајно изумру од глади и других бијела по мелимим и кулним казаматима бездушних освајача.

Несумњиво је, да овакво очајно стање изазива револуцију духа код свакога, чије је срце ма и најмање озарено зрацима човјекољубивих врлина. Ожигених у љубави према ближњему, у саучешћу и заштити оних, који трпе и који страдају.

Природно је да се такав силан одјек излива и из груди племенитих синова француског народа, — народа, чија је славна борба у одбрани слободе и права човјека и грађанина била звијезда водила у политичком и културном преображају европских народа.

Колико утјехе, колико наде пружа и један онако племенити чин, извршен ових дана под Вашим предеједипитвом у знаменитој Сорбони у којој је једна свечана сједница била посвећена протесту од стране народа мученика. Колико захвалности и колико признања дугују ти несрећни народи тако племенитој нажњи, у којој они гледају зору боље будућности и боље среће.

На тој ијечнога спомена достојној сједници сви народи-мученици у овом страшном рату имадоние своје сопствене представнике да изразе бол и невољу својих сународника. Славна Белгија, јуначка Србија, храбра Румунија, знаменита Пољска, вјековима мучене Јерменија и Сирија, и посјеђути крајеви Француске били су предмет најјавнијих симпатија и дубоког саучешћа у мукама које ти несрећни народи трпе.

Само се на овом величанственом скупу не чу, на жалост, глас представника и још једног маленог, али тако исто несрећног дијела независног српског народа: не чу се ниједног гласа нити да спомене муке и жртве **наше отаџбине Црне Горе**, која је, борећи се за своје дјело свога народа и савезника, исто тако постала циљеном окупних освајача.

Екселенцију,

ја тврдим само догађај, којим је можда и нехотично, увријешен осјећај и понос једне и ако мале савезничке земље, која је вјековима, све до пошљедних дана, неустрашиво бранила своју част и независност. То је земља оних славних горштака, који постидје пропаст српског царства на Косову 1389. *Једини на Балкану сачуваше своју слободу и кроз вјекове стално служаше за примјер свим осталим балканским народима у предузимаву борбе за ослобођење*. То је на пошљетку земља савезника, која је, како ћете мало час видјети, у овом рату просјечно издржише мука претријела, па и свд их још трпи.

Осјећај жалости у толико више пада на нашу душу што од нас нико ништа није знао о том свечаном скупу, и ако се зна, да поред приличног броја нас избјеглица, нашли су гостолубиво уточиште у близини Париза, «душе свијета», наш сједи Краљ и Краљевска Црногорска Вагда.

Екселенцију,

немам намјеру улазити у нештитање узрока због којих се овај тако немно нам случај догодило. Не намјеравам да нагађам, да ли се то догодило због нехотичног заборава, због необавијештености о жртвама које је Црна Гора у овом кобном рату претријела, или, на пошљетку, је ли то због чијих год себичних сврха, воје су могле успјети да заведу објективни суд и правично одједнавање догађаја од стране оних племенитих синова француског народа, који су били сазивачи овог свечаног скупа на дан 18. јануара о. г. како прочитасмо у «Тану» број 20649. Није ми намјера ни да набрајам све односе, које је силни и велики француски народ још од давних доба поздрављао са независном Црном Гором, које му ова доста дугује за благодатноу заштиту њене независности, и због чега Црна Гора чува свети аманет ијечите захвалности према Француској. Немам намјеру ни да налажем читав развој историјских догађаја, који надахнуше великог инглешког муза Гледстона да Црну Гору и Црногорце једном приликом удостоји ових знаменитих ријечи: «Независност Црне Горе и њена јуначка дјела преванилаше јунаштво Термиопила и Маратона.»

Узимам слободу само да Вашој Екселенцији у главним потезима изложим неколико важних и Вама можда непознатих доживљаја, које је у овом незапамћеном рату претрпео и трпи мученички народ у Црној Гори. Желим само да тако велик човјек великог народа сазна ово:

1) Стари Краљ Црне Горе, свијестан свих жртава, на чак и пропаст своје државе, само за част свога народа и његова имена, само у знак искрене солидарности са милом нам браћом из Србије, драговољно и без икаквих услова објавио је рат Аустрији. Понављам, без постављања икаквих услова ступио је у неравну борбу с непријатељем, и то, без икаквих средстава, ма да му је прије то-

*) Прва чланка која је у 43. броју објављена на француски.

га непријатељ за саму неутралност пу-

дио накнаде и много погодности.
2) Док су сви сретнији савезнички војници поносно на границу противу непријатеља маневрала у богатим војничким униформама, дотле се сиромашки црногорски војник морао задовољити ошрим скромним одијелом, који је од своје куће могао понијети и за своје рођене паре кунити; у таквом одијелу остао је црногорски војник за читаво вријеме рата да брани свој праг и своју част.

3) Докле су све сретније савезничке војске, путем уредно проведене интендантске службе, редовно и у изобилу снабђиване свима животним намирницама, дотле за црногорске војнике интенданску службу већином вршаху погрбљена леђа мајки, жена и сестара, допосећи им од сопствене куће пошљедње залигаје хљеба, подијелене са онима који у невољи на дому остајаху. То је истинит и јединствени случај у овом ратовану, али тај случај Црногорцу није необичан; ниме се ми попустило, у ујерењу, да би тежило ичија друга војска онако хладно подносила, као што је то храбри Црногорац подносио.

4) Главно и једино оружје црногорске војске у овом рату бјеше пушка «Московка». Зна ли Ваши Екселенција што је то Московка? То је она црна пушка, којом је Црногорац одржао двије арбанашке буне, 1910. и 1911., одржао читав балкански и српско-бугарски рат 1912.-13. Ето с том пушком, која већ не бјеше у стању да правилно гађа ни на растојању од 500 метара, и која више бјаше заслужила да се гледа на слојитим ратних арсенала и као украс ратних музеја, него у рукама војника борбенога ланца. Црногорац је ушао у овај крив рат, без тона, без муниције, без опреме и, са врло малим изузетком, напуштен сам себи, водио га је до пошљедњег часа, када га је јача сила приморала да падне и пропадне. Ето с каквијема је средствима Црногорац срао у очигледну смрт противу непријатеља; голим црема, тако рећи, он је журшао на непријатељска модерна утврђења и шанчеве и освојио му више земљишта него што га је сва стара Црна Гора прије балканског рата имала. Свједоци ових славних напора јесу освојене аустријске вароши: Спич, Будва, Фоча, Чајниче, Вишеград, Горажда и Рогатица, круписане сјајном побједом под командом Ђенерала Митра Мартиновића код Калиновика, само 18 км. далеко од Сарајева, босанске пријестолнице.

5) А најславнији чин војних подвига црногорске војске, јесте одбрана одулапа србијанске војске преко Црне Горе и Албаније. Приликом тихих тужних дана, шеф Ђенералног штаба црногорске војске, србијански пуковник Пешић, телеграфски јавља команданту црногорског одреда на Дрини: «Ако војска црногорска успије одржати Санџак, док одступи србијанска војска, испуниће сву своју дужност према заједничкој ствари» Ђенерал Вукотић, с храбром црногорском војском, испунио је овај свети дуг и према својој јуначкој браћи и према Српству. Захваљујући само томе чину, ми данас са задовољством и поносом гледамо на онај, и ако мали број србијанске војске, који се витешки поново бори за слободу своје напашене земље уз раме и заштиту великих савезничких армија.

Ако ове ствари изближе интересују Ваши Екселенцију, имаћете брао могућност да, на основу непобитних историјских докумената, добијете јасну слику о улози Црне Горе у овом рату, коју је она, крај свих невоља, до пошљедњег часа јуначки извршила.

Екселенцију.

Двије су се године дана навршиле, како наш несрећни народ трпи и робује немилосрдном освајачу. Покољ и одвођење у робство у тој несрећној земљи исто су тако као и по осталим посједнутим савезничким земљама. Од цијеловитне црногорске војске, што заробљених, мртвих, осаклаћених и интернираних, прогутао нам је грозан рат читаву половину, а то, сразмјерно, није мала жртва него ма кога од наших савезника.

Поред ових бијела догодило је и једно још више зло: зло, које пријети потпуном уништењу народа у Црној Гори; наступила је страшна глад, која већ свакодневно односи стотине жртава, пошљивше пелине дјеце, те још једине наде будућих поколења наших.

Ваши Екселенција најбоље ће представити то очајно стање над, на основу стварних података, напоменем да се у тој жалосној земљи данас кукује један килограм брашна за 10 аустријских круна, а један килограм кртоле по пет круна. Јако је појмити несрећу нашега народа у Црној Гори, кад се зна да се и у мирно доба, због велике сиромаштине, редовно сваке године морала увозити у земљу велика количина чак и најнужнијих животних намирница.

Већ су ипак двије године дана прошле да у Црну Гору ни одакле и ни једног арна жита није увезено.

Сва зауземања за то остадоше безуспјешна. Наш несретни народ, мимо сре-

остале посједнуте земље, без да је то заслужно, остављен је на милост непријатељеву, да га он исхрањује, он који већ одавно ни за себе ништа нема.

Надам се да ће Ваши Екселенција, на основу ових стварних података, правично просудити, је ли збиља, и колико је претријела Црна Гора, колико она још и данас разполних невоља трпи; просудиће Ваши Екселенција, је ли дакле и Црна Гора заслужила да се на величанственом скупу у Сорбони, у име тога мученика над свима мученицима, чује и глас његовог сопственог представника, да се чује самостални глас његове праведне жалбе за несрећу која га је снашла, и глас огорчене мржње према непријатељу који му је земљу притискао.

Ми вјерујемо да је Црна Гора с правом заслужила то високо морално задовољство, да се и у име њеног чује глас на том сјајном скупу у дичном расаднику француске и свјетске културе.

Вјерујемо и тврдимо да је она била достојна те називе, која јој на жалост, било хотимично било нехотимично, није узавана.

У стању сам да стварним доказима, као неосноване, добијем све приговоре, који би се можда могли навести за правдање одсуства представника Црне Горе на том скупу у Сорбони.

Вјерујемо дакле да ће дубока увиђавност Ваши Екселенције праведно разумјети овај скроман глас, који Вам, у име Комитета црногорских избјеглица и у своје име, подижем за право и част нашега до сржи костију опалачаног народа, који је пану жртвом у борби за она цета начела, која су тако високо на својим заставама истакли наши племенити Савезници, ријешени до краја поднијети све жртве, докле се засија коначна побједа слободе и правде над грубом силом и отимањем.

У тој нади ми овдје живимо, у тој нади они у Црној Гори умиру. У тој нади ми сви, с правом и разлогом, очекујемо да ће витешки и племенити француски народ, као и свагда раније, учинити све оно што до њега стоји, те да се претрпљене жртве нашега народа у Црној Гори — а за заједничку ствар — достојно озвјесте и праведно награде.

Изволите, господине, примити израз мога најдубљег поштовања.

Невил код Париза, 22. јуна 1918.

Прасејезић Комитета Црногорских Избјеглица К. М. Лучић

ИЗЈАВА ЦРНОГОРАЦА У ПИРЕЈУ, У ГРЧКОЈ.

Некрено се придружујемо изјави Црногораца у Паризу, која је објављена у 29. броју Гласа Црногорца.

Пиреј, 17. (30.) марта 1918. Јанко П. Вукчевић трговац из Подгорице, Косто П. Вукчевић, Франо Ј. Гаврановић, Спиро Ф. Гаврановић, Никола Ф. Гаврановић.

ДРУГА ИЗЈАВА ЦРНОГОРАЦА У ЛЕ-ПИЈУ.

Потписани накнадно изјављујемо да се потпуно слажемо са изјавом браће Црногораца која је објављена у 29. броју «Гласа Црногорца».

Ле Пиј, 15. марта 1918. Савло Петковић, земљорадник; Филип Грбавић, зидар; Милан Д. Драгосављевић, књиговођа банке; Коста Лучић, земљорадник; Спасоје Ребић, земљорад.

Све што се тиче „Гласа Црногорца“ писма, рукописи, претплате, огласи, листови адресује се овако: Journal officiel du Montenegro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle, France

Advertisement for the National Library of Montenegro. It features a central illustration of the Đurđević Church in Visoki Dečani. Text includes: 'ИЗашао је из штампе и продаје се: ДРЖАВНИ КАЛЕНДАР КРАЉЕВИНЕ ЦРНЕ ГОРЕ ИЗДАЊЕ КР. МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВ. ПОСЛОВА'. Below the illustration, it lists the contents (САДРЖАЈ) and illustrations (ИЛУСТРАЦИЈЕ) of the calendar, including historical events and portraits of figures like King Stefan the First-Mentored.

